

Латиші, Литвини і інші — остільки незначні величини, що їх в рахунок на довгий час можна й не брати. Головно Українців приєднати!

„Все покажем — тільки дайте

„Себе в руки взяти!..

І тоді... відновляється стара російська армія і... відновляється єдина і неділима Росія, правда, на разі большевицько-самодержавна, а потім і просто самодержавна, звичайно з деякими полегкостями після жорстокого реакційного перевороту, який певно зроблять ті „революційні“ генерали: Брусілови, Клембовські і інші.

А привабити мрійних українських політиків ріжними московськими „прелестями“ не так то трудно: вони (політики) можуть ввести соціалізацію — це зближає; вони можуть згодитися на систему рад — це робить подібним; вони можуть дати в руки большевиків організувати себе в армію — це утворює єдність. А поpróbують тоді рішити свою судьбу „вплоть до отд'їлення“ — можна виставити... „плеть“: давнього „Москаля“, крис і кулемет і так „в'їжливенько“, „не сокрушаючи ребер“ покропити... цей „неістовий і жестоковийний“ в своїй свободолюбности народ!...

Такі то невеселі неоптимістичні перспективи...

А головне: ніякої „орієнтації“ доброї не вибереш. Денікін? — Не годійться. Польща? — Трохи небезпечно, та й не варто, бо й сама перед большевиками на ладан дише. Хиба от світова революція? — Але лишім теоретикам вирішувать питання: чи одбудеться світова революція, чи ні; чи скоро, чи ще довго чекать; чи в большевицьких, чи в більше пристойних формах. Правда, не шкодить шукати орієнтації скрізь на принципу: „треба всюди, добрі люде, приятеля мати!“ І згадані вище політики старого московського Кремля, починаючи з Івана Калити і кінчаючи Леніним, мали приятелів навіть у ординського хана, щоб не сказати більше. Але шукаючи орієнтації і приятелів всюди, не забували і тепер не забувають про „єдине, що єсть на потребу“: про добру пляномірну, консеквентно розраховану на століття організацію живих реальних сил — армію.

Остай Грицай.

Кістяк.

(Нарис.)

... raptores orbis, postquam cuncta vastantibus defuere terrae, mare scrutantur: si locuples hostis est, avari, si pauper, ambitiosi, quos non Oriens, non Occidens satiaverit: soli omnium opes atque inopiam pari adfectu concupiscunt, auferre trucidare rapere falsis nominibus imperium, atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant...“

Тацит: Agricolaе 30, 10—15

Великий Тигр іде геть.

Або ще вірніше: Великому Тигрові звеліли йти геть. Геть. У слуг та урядовців найнижчої ранти означає таке: „Геть“ — бути прогнаним зі служби. У совітників та шефів секцій — не миле спенсіону-

вання; а у Великих Тигрів — меланхолійне усунення з виднокола політичного життя. Жоржові Клеманс́ не судилося стати першим горожанином Франції. Буде ним на його місце пан Дешанель, про якого поки-що Європа знає цілком напевно тільки те, що в нього фризюра та одяг просто кляссічно бездоганні. А великого Жоржа Клеманс́ поглинть один з тих глумливо трагічних затишків, ряд яких починає в останніх часах людства острів Святої Олени, з його емеритованим та недужим на жолудок Все-Цезарем Бонапарте. І от Тигр Франції складає свій томагавк в той-же архів людства, в яким воно переховує бичі Ксеркса, боговиті пісні Нерона, сина Агриппіни, та отрути Цезаря Борджія. І Великий Тигр справді йде собі геть.

В нього, правда, назбиралося більше скальпів, чим в кого другого із останніх Могіканів тайної дипломатії. Передусім ось скальп непобідимого досі Зіґфріда, цього германського велитня, який 1870 р. посмів поконати країну Великих Тигрів. А опісля кроваві скальпи цих нечисленних, які на приказ Жоржа Клеманс́ так каралися усіми тортурами кари смерти, як Больо-Паша, або як скальпована великим Клеманс́м безборонна жінка-художниця, Ма́та Га́рі. А опісля — і це мабуть Ваша найгордіша, найкраща оздоба, горожанине Клеманс́, — це скальпи цих поубиваних мільонів жінок, стариків і дітей, головно-ж дітей, яких помордували голодом, нуждою та роспукою несмертельні стріли цього другого Вефлеємського злочину, якому на імя Версальський мир.

Ах, це одинокий в своїм роді мир, той Ваш Версальський мир, миротворче Клеманс́. . . .

Божеволілі та шаліючі блазні на престолах в роді Калігулі та Геліоґабаля вигадували такі мири для безборонних азійських племен, бенкетуючи між п'яними гетерами та споживаючи годовані людським тілом мурени. Геліоґабалеві та Калігулеві жреці вигадували такі мири для поконаних рабів, віщуючи з внутренностей порізаних дітей, що Молохові треба жертви. Але Калігуля і Геліоґабал, Неро і Доміціян, Коммодій та Каракалля — це на пів божевільні, за свої вчинки просто невідповідальні варвари з епохи двох перших віків після спасительської муки Назорея, а пан Клеманс́ — це Француз ХХ. століття, син теї-ж нації, що й Ромén Ролян та Анрі Барбюс, репрезентант найавторітетнішої Республіки світа і колишній лікар. Воно, правда, трудно при тім не помітити, що це галлійське племя протягом довгих століттів своєї історії видало характери та витворило події, які ще й сьогодні лякають гуманного духа своєю безоглядною жорстокістю та справді Цезаровим лютуванням. Хибаж не страшно жорсткий цей блискучий лицар Франц І., перед котрим так само, як колись перед Геліоґабалем, тремтіло жіноцтво цілої держави, з тою тільки ріжницею, що п'яний цісар Риму велів себе нагим жінкам публично возити то форумі, а лицарський Франц І. насилував їх у дискретній тиші своїх спальних комнат? Або цей другий Доміціян, — цей незбагнений людом Людвік ХІІІ., необчислений у своїх рішеннях, як хи-мерна жінка, зданий ради своєї, страшної для всякого прохача

хиткоти на ласку та провід дорадників в роді цього Рішеліе, цього ката в кардинальській пурпурі? Або цей ненаситний золотом тиран, цей Людвік XIV., з його Нероновим боготворенням своєї особи, за якого палати та огороди платив народ голодовими пошестями на просторах цілих околиць? А про які вчинки, про які жорстокости галлійського духа прийшлося б сповіщати, колиб хотіли збагнути всі тайни Монфокон'а, Бастилії та революційних консієржерів. А не робить навіть ця визвольна їх Велика Революція іноді вражіння одної безконечної Вартоломєєвої Ночі?

І є навіть в чисто духовних проявах французького племені дещо жорстоке і тиранське, наче глумливе своєю автократією та невмолимістю, славянському духові іноді незрозуміле. Хибаж є в письменстві цілого світа письменник, який в силі був-би порівнятися з цим невмолимим автократом духа — Вольтером? Не жорстокий хиба цей поет глумливої, нечувано цинічної правди про гниль і смерть, про нудьгу і ніщо — Бодлер? А де в других народів такі невмолимі малярі людської душі, хто так цинічно, так нечувано сміло обнажує її у найближчих, найбільш соромливих глибинах — як Фльобер і Мопассан, як цей сливе всевідучий Золя? О — цей французський натуралізм, — це щось більше, щось глибше, ніж простий собі літературний напрям. У ньому є стільки-ж галійської-жорстокости, стільки-ж невмолимости імператорської творчої волі художника, скільки безвольности та безпомічности є іноді у славянському смутку. А Ромен Ролян та Анрі Барбюс може саме тому такі замітні, такі великі понад усіх творців теперішньої Франції, що немає в них ні цинізму, ні жорстокости, ні глуму, тільки є в них — любов. Не ця Мопасанова любов, яка все наново конає в реготах орґії після заспокоєння половой пожади, тільки ця — вічна, Христова, якою вже захоплювався Шатобріян, а яку після Понтійського Пилата ще раз велів розпнати Він — пан Клемансо.

І це мабуть один-одинакий витвір, який після його смерти останеться спомином в історії людства.

Цей спомин про Великого Тигра, про желізно енергійного ворога та проскріптора всякої любови.

З цього згляду був навіть час, де пан Клемансо видавався декому великим. Навіть надлюдсько великим видавався він декому. Адже і у Відні, у цім убиванім Клемансовим миром Вєфлєві, писали деякі репортери про крицевий характер цього очевидно незвичайного мужа, шукали до нього достойних анальоґонів в старинній історії і знаходили тут що найменше Аґріколоу або Цінціната, Катона або Брута — яко одиноко гідних товаришів загварантованої Версалем безсмертности пана Клемансо. Головно-ж після розбиття осередних держав та в перших місяцях цих преславних мирових переворотів у Верзалі, які щойно навчили людство, що це таке макіявелізм і брехня, облуда і дипломатія, імперіялістичний грабуж та модерна культура розшалілого Надчоловіка. Головно тоді, кажу, велич пана Клемансо набирала просто романтичних розмірів, а бездоганною

фризурою пана Дешанеля не інтересувався тоді сливе ніхто з бульварних репортерів. Ця велич пана Клемансо росла в міру того, як щораз яркіше зарисовувалися контури страшних заліз, кованих для половини людства заприсяженими та ситими Республіканцями у Верзалю, а згодом надлюдськість пана Клемансо була так сказати hors concours.

Клемансо не вступить, викликали з подивом всі бульварові та вуличні репортери Європи.

Като, — нотував перший фелетоніст, найпаче після доброго обіда.

— Залізна скеля, — констатував у вступній статі редактор.

— Тигр, — повторяв в сотий раз карикатурист гумористичної часописи.

І цей тигр, ця залізна скеля, цей Като, цей пан Клемансо справді не відступав ні на крок. Він осягав з того згляду цілком потрепаючу велич цього ексекютора, що не вступився з хлопської хати, поки не здере з хлопа останнього кожуха, з його жінки останню спідницю, а з дитини останню сорочину. Залізна енергія цього політика — це залізна енергія того тричі уоруженого лицар-грабіжника, який безборонного подорожнього роздягає в темному лісі до нага та велить собі ще за дарування життя падати до ніг та цілувати стремена. І пригадає ця чудова енергія пана Клемансо цього пустинного розбишаку який вгасив прагніння кровю убитого ним подорожнього, бо розбирав, що цьому й так вже нічого не треба.

Це велич пана Клемансо.

І вона яко така справді сливе одинока в історії. Ось навіть найбільш енергійні, безсмертні своєю могутньою волею історичні діячі мали хвили, в яких вони були добрі і ласкаві як справжні люде, і в яких чудова глибінь їх справді великих душ щойно обявляється в їх оточенню. Скільки-ж таких вчинків чистої людяности міг вичислити Марк Антоній, згадуючи колісь над мертвим Юлієм Цезарем його війни в Галлії! Скільки знаємо про благородного Александра і ніжного душею Ганнібала, про великих консулів Риму, а навіть про цього невмолимого, а проте подиву гідного Люція Корнелія Суллію! А й новітня історія знає багато розказати про великих героїв, в яких були справді живучі, справді людські серця. Яка чудова індивідуальність цей лагідний, все розуміючий, Густаф Адольф! Скільки чисто людської стихії є і у строгого Валленштайна, у циніка Фрідріха Великого, Карла XII., Кромвеля, а навіть іноді в Наполеона! Бо всяка духовна велич — це велике багатство, багатство духових сил, признак характеру та прикмет серця, і тому вони нам такі святі і такі дорогі ці душі великих людей, що вглиблюючися у них, ми наче бачимо дужі, незнані нам світи. А за те всяка духовна пересічність та вбогість це немов той німечний організм, крізь який наче бачиться обриси кістяка, гострі, як обриси смерти, вражаючі лінії нагого кістяка, бо всяка духовна вбогість, всяка пересічність — це болюча, соромлива нагога людської душі.

А хиба-ж богата ця душа, ця духівність пана Клемансо?

На її дні вилося злісно шипучою гадюкою тільки одно:

Реванш.

Цим одним словом означені є всі чотири сторони світа Клемансові душі. І як що нам сьогодні нечувано смішний цей колишній деспот-варвар, який при кожній їді велів невольникові пригадувати собі, що йому треба пімститися на греках, то таке-ж нужденно смішне є для нас й це Тигрове:

Реванш! . . .

Нужденно, жебрацько смішне та вбоге воно . . . Ось за цей час, в яким Клемансо був на найбільш могутнім становищі у Франції, а може в цілій Європі, голод і пошесть нищили і пустошили нещасні, поконані Антантою держави, їх представники приходили до чотирьох ситих республіканів в Парижі, як прохачі, та вимолювали хліба для голодного населення, молока для вагітних жінок та дітей та мира для страшно окаліченого світа, — але їм на зустріч шипіло злісно-глумливо, мов усміх Людвика XIV., мов сміх Вольтера, мов Мопассанова отруйна фраза:

Реванш! . . .

Револуції вибухали опісля у поконаних . . . Голодні пролетарі четвертували таки на вулиці застріленого поліцейського коня та сирим, окривавленим мясом запокоювали на вулиці пекучий голод, матері і дочки ставали повіями, продаючися одної і тої самої ної за кусник хліба ласим розпусникам, збожеволілі з нужди злочинці манили до себе малих дітей, убивали їх та їли їх тіло, як каннібали, а пан Клемансо, цей Агірколя і Цінцінат, цей Като і Брут, цей нечувано надлюдський великий чоловік, кликав радісно, як Марат, побачивши сходи гільтини, завалені трупами:

Реванш! . . .

Жебрацька вбога душа цього кумедного дідугана, який сьогодні куняє над своїми мемуарами, мов лисий Дон-Кіхот над книгами про Упачандарона та Меліяганца, не знала нічого инше, тільки це одно. І наче якась вбивча пошесть зайшла ця жебрацька вбогість душі та думки на всіх великих творців преславного Версальського мира, і всі вони там ділилися, як задрі круки та ворони, народами та землями, творили вікові шибениці та гільтини для всякої свободи і всякого життя, перешіптувалися серед чотирьох золотих стін колишніх королівських кімнат, як замасковані убійники, і гострили свої топори на — Ангела Мира.

Довго і всі вони їх гострили.

І той товстий Льюїд Джордж, той самий товстий Льюїд Джордж, який протягом чотирьох воєнних літ після кожного снідання та банкету повен просто апоплектичної люті гримав у Демостенових бесідах на Гогенцоллерна, Габсбурга, Людеддорфа, Гінденбурга, Бетмана-Гольвега, та й на таких інших шубравих ледачих Льюїд Джорджів того часу, і той вже майже нестерельний професор Вільсон, який своєю славою вже може був-би дорівнював славі Христа, як би не та обставина, що в останній хвилі осталося йому

тільки реноме найелгантнішого члена Мирової Конференції, зза чого в історії цей майже нескортий Вільсон не стоятиме зараз після Христа, а зараз після пана Дешанеля. Так — всі вони гуртувалися кругом свого майстра і володаря, прообраза і велителя, пророка і Над-Бога Жоржа Клемансо, і, присягнувши в доживотній вірності професорові Вільсонові, беручи за підставу присяги його 14 (чотирнадцять) точок — вбивали чотирнадцять ножів в розміряне серце Ангела Мира.

Але історія не піде шляхами цих Версалевиц злочинців, цих останніх царів, останніх Калігулів та Геліогабалів людства.

Історія змете їх мири із землі світа так, як мела імперії римських цесарів, імперії папів, імперії Наполеонів та імперії Романових. Історія переведе ревізію цих Версалевиц мирів з тою страшною справедливою, з якою досіль мстилася за всякий злочин проти відвічного духа гуманности і культури. Ця історія вже сьогодні почала свій обрахунок із провідником версалевиц убійників, цим Жоржом Клемансом, і показала його світові в цілій нужденній наготі кровожадної душі, і веліла замість нього пану Дешанелеві заісти на престолі Франції, а з Великого Кістяка здерла Катонівий костюм і кликнула йому, йому крикнула вона голосно на весь світ:

Реванш! . . .

У. С. С. Василь Вишиваний.

Чорногора.

Сріблом сяє сніг в Карпатах,
А під захід червоніє . . .
У долині хліб на нивах
Перед жнивом золотіє —

Жар на заході сумерку
Галас праці в день несеться:
Мовчки тут вже ніч надходить —
Пісня пташки ще не рветься.

В яснім світлі місяченька
Черемош внизу сріблиться —
Піп Іван високий білий
На сторожі там держиться . . .

Українська Республіканська Капеля в Бельгії.

(Від власного кореспондента.)

Закінчивши з тріумфом свою подорож по Франції, Українська Капеля подалася до Бельгії, щоби звідти після кількох концертів виїхати до Італії, до Англії і до Америки.